



Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı, Depresyon Ve Stres İlişkisinin Değerlendirilmesi

Future Anxiety, Depression and Stress Among Medical Students

¹Gökçe Dağtekin, ²Mustafa Burak Dalkılıç, ²Furkan Çakıcı, ²Aybike Çakır, ²Ahmet Eren Ekin, ²Davut Öztünç, ¹Burhanettin Işıklı,

¹Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye
²Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi 2. Sınıf Öğrencileri, Eskişehir, Türkiye

Özet: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi(ESOGÜTF) öğrencilerinde gelecek kaygısı(GK), depresyon ve stres ilişkisinin değerlendirilmesi amaçlandı. Çalışma ESOGÜTF öğrencilerinde gerçekleştirilen kesitsel tipte bir araştırmadır. Çalışma tarihlerinde öğrenim gören tüm öğrencilere ulaşılmaması planlanarak 2018-2019 akademik yılında öğrenim gören 1519 öğrenciden 732(%48.2)sine ulaşıldı. Çalışmanın amacına yönelik hazırlanan anket form, araştırmacıların gözlemi altında öğrenciler tarafından dolduruldu. GK bireylerin kendini gelecekte olabilecek bir tehlike ile ilgili olarak endişeli beklenti içinde hissetmesi; mesleki GK ise bireylerin kendini mesleği ile ilişkili bir konuda gelecekte olabilecek bir tehlike ile ilgili olarak endişeli beklenti içinde hissetmesi olarak tanımlandı. Mesleki GK ve GK hiçbir zaman ve her zaman arasında değişen 5'li likert tipinde sorularak; bu sorulara oldukça sık ve her zaman olarak cevap verenler kaygılı olarak değerlendirildi. Veriler, bilgisayar ortamında SPSS(versiyon 15.0) İstatistik Paket Programında değerlendirildi. Analizlerde ki kare, student t ve Mann Whitney U testleri kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık değeri olarak $p \leq 0.05$ kabul edildi. Çalışma grubunun 395'i(%54.0) erkekti. Öğrencilerin yaşları 18-40 arasında değişmekte olup; ortalaması 21.1 ± 2.2 yıl idi. Öğrencilerin 28(%3.8)'i her zaman, 136(%18.6)'sı oldukça sık GK hissettiğini bildirdi. Hekimlik mesleğiyle ilişkili GK ise öğrencilerin 24(%3.3)'ü her zaman 130(%17.8)'i oldukça sık olarak hissetmekteydi. GK veya mesleki GK olan öğrencilerde Depresyon, Anksiyete, Stres -21 ölçeğinin tüm alt alanlarından alınan puan ortancalarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu görüldü. Öğrencilerde GK ve mesleki GK oldukça sıkı. GK veya mesleki GK olanların depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri daha yüksekti. GK nedenlerinin belirlenerek; depresyon, anksiyete ve strese yönelik tedbirlerin alınması gerektiği düşünüldü.

Anahtar Kelimeler: Ruh sağlığı; anksiyete; depresyon; stres

Abstract: The aim of this study was to evaluate the relationship between future anxiety(FA), depression and stress among the students of Eskişehir Osmangazi University Faculty of Medicine(ESOGUTF). This cross - sectional study conducted in ESOGUTF students. In 2018-2019 academic year, the total number of students was 1519 and 732(48.2%) of them were reached. The questionnaire was completed by the students under the observation of the researchers. FA individuals feel anxious about a possible danger in the future; vocational dimation of FA was defined as feeling anxious about a future danger on a subject related to the profession. FA were asked in a 5-point Likert type that ranged between "never" and "always"; those who answered these questions "quite often" and "always" were considered anxious. The data were evaluated with SPSS (version 15.0) Statistical Package Program on computer. Chi-square, Student's t and Mann Whitney U tests were used for analysis. Statistical significance was accepted as $p \leq 0.05$. Among the study group 395(54.0%) of them were males. The ages of the students varied between 18-40; The mean age was 21.1 ± 2.2 years. 28 (3.8%) of the students reported that they always felt FA, and 136 (18.6%) reported that they often felt FA. It was seen that all subdimensional scores of the Depression, Anxiety and Stress -21 scale were found higher in students with FA. Future anxiety was found very common among medical students. After identifying the causes of FA, taking proper measures should be prioritized.

Keywords: Mental health; anxiety; depression; stress

ORCID ID of the authors: B.I. 0000-0003-2902-9328, G.D. 0000-0002-6424-2434, A.E.E. 0000-0002-1351-9771, D.Ö. - FÇ. 0000-0003-0541-1987, A.Ç. 0000-0003-3732-1927, B.D. 0000-0003-0660-8933

Received 27.06.2020

Accepted 22.12.2020

Online published 23.12.2020

Dağtekin G, Dalkılıç MB, Çakıcı F, Çakır A, Ekin AE, Öztünç D, Işıklı B, Future Anxiety, Depression and Stress Among Medical Students, *Türk Tıp Öğrencileri Araştırma Dergisi*,2020; 2(3):135-142

Yazışma Adresi: **Gökçe DAĞTEKİN**- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye
mail: dr_gokcetezel@hotmail.com

1. Giriş

Mental bozukluklar, bireylerde duygu, düşünce ve algıları bozarak davranış bozukluklarına yol açan rahatsızlıklar olarak tanımlanmaktadır. Mental bozukluklar kronikleşebildiği gibi bireyleri geçici bir süre de etkileyebilmektedir (1, 2).

Mental bozuklukların etyolojisinde birçok faktör rol oynamaktadır. Mental bozuklukların kadınlarda erkeklerden yaklaşık 2 kat daha sık görüldüğü rapor edilmektedir. Genetik ve biyolojik birçok faktör, kronik hastalıklar, alkol veya madde bağımlılıkları, düşük sosyoekonomik düzey mental bozukluklar için yatkınlığı arttırmaktadır(1).

ABD’de yetişkinlerin yaklaşık yarısının hayatlarının bir döneminde herhangi bir mental bozukluk tanısı aldığı, son bir yıl içinde her 5 yetişkinden birisinin mental bir bozukluk yaşadığı rapor edilmektedir(1). Ülkemizde de bu sıklıklar benzerdir(3). Kaygı bozuklukları ise en sık görülen mental bozukluklardan birisi olup; özellikle yirmili yaşlarda başladığı ve üniversite öğrencilerinin birçoğunu olumsuz etkilediği bilinmektedir(2).

Mental bozukluklar, yaşamın her döneminde görülebilmektedir. Bununla birlikte çocukluktan ergenliğe geçiş ve ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemlerinin mental bozukluk riskini arttırdığı bilinmektedir(1). Ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemi, aynı zamanda bireylerin üniversite öğrenimini sürdürdükleri dönemdir. Tıp fakültesinin zorluğunun yanı sıra fakülteyi bitirme, uzmanlık veya mecburi hizmet yükümlülüğü gibi potansiyel sorunların tıp fakültesi öğrencilerinde özellikle gelecek kaygısı ve depresyon riskini arttırdığı düşünülmektedir(4).

Kaygı bozuklukları huzursuzluk ve gerginliğin eşlik ettiği potansiyel bir tehlike ile ilgili olarak endişeli beklentiler içinde olma hali olarak tanımlanmaktadır. (4, 5).Kaygı bozuklukları kendini çok çeşitli şekillerde gösterebilmektedir. Klinik anlamda obsesif kompulsif bozukluklar, panik bozukluklar başlıca bilinen kaygı bozukluklarıdır(5, 6). Gelecek kaygısı ise geniş zamanı kapsayan kişiye özel

belirsizliklerin ve olumsuz beklentilerin aşırı bir tehlike olarak algılanma hali olarak tanımlanmaktadır(4, 7, 8).

Üniversite öğrencilerinde kaygı bozukluklarının depresyon, madde kullanımı gibi diğer mental bozukluklarının görülme sıklığını da arttırdığı bilinmektedir(5, 9). Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ve depresyonun tespitinin bu bozuklukların kronikleşmesinin ve diğer psikiyatrik rahatsızlıkların da eklenmesinin engellenmesi açısından oldukça önemli hale geldiği açıktır(10, 11). Bununla birlikte tıp fakültesi öğrencilerinde gelecek kaygısı ve depresyonun incelendiği çalışmalar kısıtlıdır.

Çalışmada Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde öğrenim gören öğrencilerde gelecek kaygısı, depresyon ve stres ilişkisinin değerlendirilmesi amaçlandı.

2. Gereç veYöntem

Çalışma 2018/2019 akademik yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde öğrenim görmekte olan öğrencilerde gerçekleştirilen kesitsel tipte bir araştırmadır.

Çalışmada veri toplanabilmesi amacıyla Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörlüğü’nden gerekli yazılı izinler alındı. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı’ndan 27.11.2018 tarih, 21 no’lu karar ve 25403353-050.99-E.128701 sayılı belge ile etik onay alındı. ESOGÜ Tıp Fakültesi Dekanlığı ile belirlenen çalışma takvimi ve programına uygun olarak çalışma dönemi içinde Tıp Fakültesi’nde öğrenim gören tüm öğrencilere ulaşılması planlandı. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tıp fakültesinde 2018-2019 akademik yılında öğrenim gören toplam 1519 öğrencinin 732’(%48.2)sine ulaşıldı. Çalışmanın konusu ve amacı hakkında bilgilendirilen öğrencilerden çalışmaya katılmayı kabul edenlerin sözlü onamları alındı. Konuyla ilgili ve çalışmanın amacına yönelik olarak literatürden faydalanılarak hazırlanan anket form, öğrencilere dağıtılarak araştırmacıların gözlemi altında kendileri tarafından

dolduruldu. Bu işlem yaklaşık olarak 20-25 dakika sürdü.

Hazırlanan anket formun, birinci bölümü katılımcıların sosyoekonomik özelliklerinin yanı sıra gelecekle ilgili düşünceleri belirlemeye yönelik sorulardan oluşmakta; ikinci bölümü ise Depresyon-Anksiyete-Stres-21 ölçeğinin sorularını içermektedir (4, 8, 12).

Çalışmada gelecek kaygısı bireylerin kendini gelecekte olabilecek bir tehlike ile ilgili olarak endişeli beklentili içerisinde hissetmesi olarak tanımlandı(7). Öğrencilere hiçbir zaman ve her zaman arasında değişen 5'li likert tipinde soruldu ve oldukça sık ve her zaman olarak cevap verenler gelecek kaygısı var olarak kabul edildi.

Mesleki gelecek kaygısı ise bireylerin kendini mesleği ile ilişkili bir konuda gelecekte olabilecek bir tehlike ile ilgili olarak endişeli beklentili içerisinde hissetmesi olarak tanımlandı. Öğrencilere hiçbir zaman ve her zaman arasında değişen 5'li likert tipinde soruldu ve oldukça sık ve her zaman olarak cevap verenler mesleki gelecek kaygısı var olarak kabul edildi.

Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği Lovibond ve Lovibond tarafından 1995 yılında geliştirilmiş; dördümlü likert tipinde 42 maddelik bir ölçektir(13). Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği -21(DASS-21) Ölçeği ise; Henry, Crawford, Mahmoud ile arkadaşları tarafından ölçeğin 21 maddesi seçilerek

geliştirilmiştir(14). DASS-21 Ölçeği'nin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2017 yılında Yılmaz ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek depresyon, anksiyete ve stres alanlarından her birine ait 7'şer soru içermektedir. Ölçeğin her bir boyutundan alınabilecek puanlar 0-28 arasında değişmekte olup; alınan puan arttıkça ruhsal durum bozukluğunun şiddeti artmaktadır(12).

Öğrencilerin aile gelir durumu kendi algılarına göre "kötü, orta ve iyi" olarak değerlendirildi.

Kendini çöşkulu, rekabetçi, aceleci olarak tanımlayan bireyler A tipi kişilik yapısına sahip olarak değerlendirildi(15).

Veriler, bilgisayar ortamında SPSS (versiyon 15.0) İstatistik Paket Programında değerlendirildi. Analizlerde kıkare, student t ve Mann Whitney U testleri kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık değeri olarak $p \leq 0.05$ kabul edildi.

3. Bulgular

Çalışma grubunu oluşturan 732 öğrenciden 395'i(%54.0) erkek idi. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları 18-40 arasında değişmekte olup; yaş ortalaması 21.1 ± 2.2 yıl idi. Çalışma grubunun 276(%37.7)'sı tek başına, 142(%19.4)'ü ailesiyle birlikte, 111(%15.2)'i arkadaşlarıyla birlikte kaldığını bildirdi. Çalışma grubunun sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı tablo 1'de verildi.

Tablo 1. Çalışma grubunun sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı

Değişkenler	Sayı(n)	Yüzde(%)
Cinsiyet		
Erkek	395	54.0
Kadın	337	46.0
Yaş(yıl)		
21 ve altı	432	59.0
22 ve üzeri	300	41.0
Sınıf		
1	184	25.1
2	137	18.7
3	126	17.2
4	130	17.8
5	76	10.4
6	79	10.8

Aile gelir durumu		
Kötü	30	4.1
Orta	543	74.2
İyi	159	21.7

Çalışma grubundaki öğrencilerin 28(%3.8)'i her zaman, 136(%18.6)'sı oldukça sık gelecek kaygısı hissettiğini bildirirken; 55(%7.5)'i hiçbir zaman gelecek kaygısı hissetmediğini ifade etti. Hekimlik mesleğiyle ilişkili gelecek kaygısını ise öğrencilerden 24(%3.3)'ü her zaman 130(%17.8)'i oldukça sık hissettiğini ifade ederken; 55(%7.5)'i hiçbir zaman mesleki gelecek kaygısı hissetmediğini bildirdi. Çalışma grubunun kaygılanım özelliklerinin sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı tablo 2'de verildi.

Tablo 2. Çalışma grubunun kaygılanım özelliklerinin sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı

Değişkenler	Gelecek kaygısı		Test değeri; p	Mesleki gelecek kaygısı		Test değeri; p
	Yok n(%)	Var n(%)		Yok n(%)	Var n(%)	
Cinsiyet						
Erkek	320(81.0)	75(19.0)	5.762;	325(82.3)	70(17.7)	5.682;
Kadın	248(73.6)	89(26.4)	0.016	253(75.1)	84(24.9)	0.017
Yaş (yıl)	21.17±2.28	21.00±2.02	0.842;	21.04±2.28	21.46±1.95	2.087;
Ortalama±SD			0.400			0.037
Sınıf			0.569;0.451			10.044; 0.002
1-3	351(78.5)	96(21.5)		370(82.8)	77(17.2)	
4-6	217(76.1)	68(23.9)		208(73.0)	77(27.0)	
Aile gelir durumu			7.882;	19(63.3)	11(36.7)	4.599;
Kötü	17(56.7)	13(43.3)	0.005	559(79.6)	143(20.4)	0.032
Orta-iyi	551(78.5)	151(21.5)				

Çalışma grubundaki öğrencilerin 338'i(%46.2) kendini A tipi kişilik yapısına uygun olarak bildirirken; A tipi kişilik özelliğine sahip olanlar ve olmayanlar arasında gelecek kaygısı ve mesleki gelecek kaygısı açısından bir fark bulunamadı (her biri için $p>0.05$).

Öğrencilerin 51(%7.0)'i depresyon öyküsü, 40(%5.5)'i kaygı bozukluğu

öyküsü, 17(%2.3)'si de diğer mental bozuklar öyküsü olduğu ifade etti. Çalışma grubunda daha önce hekim tanılı mental bozukluk öyküsü olanlarda gelecek kaygısı ve mesleki gelecek kaygısı daha sık idi. Çalışma grubunun kaygılanım özelliklerinin ilişkili olduğu düşünülen bazı faktörlere göre dağılımı tablo 3'te verildi.

Tablo 3. Çalışma grubunun kaygılanım özelliklerinin ilişkili olduğu düşünülen bazı faktörlere göre dağılımı

Değişkenler	Gelecek kaygısı		Test değeri; p	Mesleki gelecek kaygısı		Test değeri; p
	Yok n(%)	Var n(%)		Yok n(%)	Var n(%)	
Hekim tanılı mental bozukluk öyküsü						
Yok	503(79.5)	130(20.5)	9.387;	513(81.0)	120(19.0)	12.200;
Var	65(65.7)	34(34.3)	0.002	65(65.7)	34(34.3)	<0.001

Okul zamanı dışında bir işte çalışma durumu	533(77.7)	153(22.3)	0.064;	544(79.3)	142(20.7)	0.753;
Çalışmıyor	35(76.1)	11(23.9)	0.800	34(73.9)	12(26.1)	0.385
Çalışıyor						
Tıp fakültesi öğrenimi boyunca staj tekrarı yapma	479(78.4)	132(21.6)	1.362;	493(80.7)	118(19.3)	6.626;
Hayır	89(73.6)	32(26.4)	0.243	85(70.2)	36(29.8)	0.010
Evet						
Tıp fakültesi tercihinde etkili faktörler						
Kendi isteği dışındaki sebepler	154(72.3)	59(27.7)	4.845;	157(73.7)	56(26.3)	4.990;
Kendi isteği	414(79.8)	105(20.2)	0.028	421(81.1)	98(18.9)	0.025
Mezuniyet sonrası kariyer planı						
Hekimlik yapmayı düşünmüyorum	33(86.8)	5(13.2)	2.103;	33(86.8)	5(13.2)	1.635;
Pratisyen hekimlik	52(75.4)	17(24.6)	0.349	53(76.8)	16(23.2)	0.442
Uzman hekimlik	483(77.3)	142(22.7)		492(78.7)	133(21.3)	

Çalışma grubunda üniversite öğreniminde tıp fakültesi seçiminde etkili faktör olarak öğrencilerin 519(%70.9)'u kendi isteği, 123(%16.8)'ü ailenin isteği, 25(%3.4)'i akrabaların yönlendirmesi, 44(%6.0)'sı öğretmenlerin yönlendirmesi, 160(%21.9)'ı yeterli puanı almış olmayı, 76(%10.4)'sı işsizlik endişesinin olmamasını bildirdi.

38.0(21.0-84.0), gelecek kaygısı olmayanlarda 37.0(21.0-67.0), olanlarda 45.0(22.0-84.0) olup; DASS-21 puan ortancasının gelecek kaygısı olan öğrencilerde daha yüksek olduğu saptandı($p<0.001$). Çalışma grubunda DASS-21 ölçeğinden alınan toplam puan ve alt alanlarından alınan puanların kaygılanım durumuna göre dağılımı Tablo 4'te verildi.

Çalışmada DASS-21 ölçek puan ortancası(min-max) tüm çalışma grubunda

Tablo 4. Çalışma grubunda DASS-21 ölçeğinden alınan puanların kaygılanım durumuna göre dağılımı

Değişkenler	Gelecek kaygısı		Test değeri; p	Mesleki gelecek kaygısı		Test değeri; p
	Yok Ortanca (min-max)	Var Ortanca (min-max)		Yok Ortanca (min-max)	Var Ortanca (min-max)	
DASS-21 ölçek toplam puanı	37.0(21.0-67.0)	45.0(22.0-84.0)	9.364;<0.001	37.0(21.0-63.0)	44.0(22.0-84.0)	7.517;p<0.001
Depresyon alt alanı	12.0(7.0-24.0)	15.0(7.0-28.0)	8.236;<0.001	12.0(7.0-24.0)	14.5(7.0-28.0)	6.729;<0.001
Anksiyete alt alanı	12.0(7.0-24.0)	14.0(7.0-28.0)	7.355;<0.001	11.0(7.0-22.0)	14.0(7.0-28.0)	6.100;<0.001
Stres alt alanı	13.0(7.0-23.0)	16.0(7.0-28.0)	9.234;<0.001	13.0(7.0-24.0)	16.0(7.0-28.0)	7.381;<0.001

4. Tartışma

Tıp fakültesi öğrencilerinde mental bozukluklar arasında en sık görülen kaygı bozuklukları, stres ve depresyon bireylerin akademik gelişimlerini engellemesi ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkilemesi nedeniyle önemli bir sağlık problemidir(16-18).

Kaygı bireylerin yaşamları boyunca karşılaştıkları zorlayıcı durumlar karşısında verdikleri bir emosyonel tepkidir. Çoğu zaman tolere edilebilecek miktarda ve geçici kaygılar bireylerde stimulan etki oluşturabilmektedir. Bununla birlikte tolerans kapasitesinin aşılması bireylerin fonksiyonelliklerinde kayıplara yol açan endişe hali ise kaygı bozukluğu olarak tanımlanmaktadır. Yetişkinlikte emosyonel tepkileri düzenleme kapasitesindeki bozulmalar kaygı bozuklukları ve depresif bozuklukların temel gelişim mekanizması olarak düşünülmektedir(19, 20). Çalışma grubunda yaklaşık 4 öğrenciden birinin(%22.4'ü) oldukça sık ve her zaman gelecek kaygısı, beşte birinin(%21.1) ise mesleki gelecek kaygısı yaşadığı görüldü. Canbaz ve arkadaşlarının Türkiye'de yaptıkları çalışmada tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin yaklaşık yarısının(%51.8) mesleki gelecek kaygısı taşıdığı rapor edilmektedir(8). Gilany ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada da tıp fakültesi öğrencilerinin Mısır'da %11.6, Suudi Arabistan'da %26.6'sının gelecek kaygısı yaşadığı raporlanmaktadır(21). Tıp fakültesi öğrencilerinde oldukça sık olduğu görülen bu alanlardaki kaygıya yol açan nedenlerin tanımlanması ve bunlara yönelik müdahale programlarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmada gelecek ile ilgili alanlarda kaygının kadınlarda, kötü gelir durumuna sahip olanlarda ve tıp fakültesi seçimini kendi isteği dışında yapanlarda daha sık olduğu görüldü. Yapılan çeşitli çalışmalarda da çalışmamızla benzer şekilde kadınlarda kaygı bozukluklarının daha sık olduğu bildirilmekle birlikte; Adhikari ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada iki cinsiyet arasında bir fark saptanmadığı da raporlanmaktadır(22-25).

Hammad ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada ise gelecek kaygısının erkek öğrencilerde kadınlara göre daha fazla olduğu ve çalışmanın yapıldığı toplumun kültürel özelliklerinin bu sonuç ile yakından ilişkili olduğu bildirilmektedir(17). Othman ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada sosyoekonomik faktörlerin yüksek stres ve kaygı düzeyleriyle ilişkili olduğu(OR 2.59 %95 CL 1.05-6.42) bildirilmektedir(26). Hope ve Henderson'un yaptıkları bir derlemede de benzer şekilde düşük sosyoekonomik durum ile kaygı bozuklukları arasında yüksek birliktelik rapor edilmektedir(27).

Kaygı bozukluklarının, depresyon ve diğer emosyonel bozukluklara sıklıkla eşlik ettiği bilinmektedir(9). Çalışmada gelecek kaygısı olan öğrencilerin DASS-21 Ölçeği'nin toplam puanı ve tüm alt alanlarından aldıkları puanların gelecek kaygısı olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görüldü. Tıp fakültesi öğrencilerinde yapılan bir başka çalışmada da kaygı hissinin yüksek stres düzeyi için bağımsız bir risk faktörü olduğu bildirilmektedir(21).

Tıp öğrencilerinde hekimlik mesleğinin yüksek sorumluluk almayı gerektirmesi, iş yükü fazlalığı ve akademik kariyer beklentisi gibi faktörler mesleki gelecek kaygısına yol açan başlıca sebepler olarak görülmektedir(16). Araştırmada mesleki gelecek kaygısı kadınlarda, 4-6. Sınıf öğrencilerinde, gelir durumu kötü olanlarda, tıp fakültesi öğrenimi boyunca staj tekrarı yapanlarda, kendi isteği dışındaki sebeplerle tıp fakültesini seçenlerde daha sık olarak saptandı. Mayda ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada mesleki kaygı düzeyinin kadınlarda daha yüksek olduğu; staj tekrarı yapma ve tıp fakültesi seçiminde etkili olan faktörlerle bir ilişki saptanmadığı bildirilmektedir(4). Maclean ve arkadaşlarının yaptıkları araştırmada tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin büyük bir kısmının stres seviyesinin arttığı, İqbal ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada ise en yüksek anksiyete düzeyinin beşinci sınıfta öğrenim görenlerde saptandığı rapor edilmektedir(25, 28). Öğrencilerin seçtikleri meslekleri kendilerine uygun bulmamaları ve beklentilerin

karşılanamayacağına yönelik tutumlar, yüksek mesleki kariyer beklentisi de gelecek kaygısına yatkınlığı arttırabilir.

Araştırmada mesleki gelecek kaygısı olan öğrencilerin gelecek kaygısı olanlarda olduğu gibi DASS-21 Ölçeği'nin toplam puanı ve tüm alt alanlarından aldıkları puanların gelecek kaygısı olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptandı. Canbaz ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada mesleki gelecek kaygısı taşıyan öğrencilerin stres düzeylerinin daha yüksek olduğu bildirilmektedir(8).

5. Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak kaygı, karşılaşılan belirsizliğe ve çeşitli tehditlere karşı verilen sıkıntı ve endişeli tepki hali olmakla birlikte; bazı kişilerde sürekli ve ağır hale gelebilmektedir. Çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinde gelecek

kaygısının ve mesleki gelecek kaygısının oldukça sık olarak yaşandığı görüldü. Kadınların, düşük gelir durumuna sahip bireylerin ve tıp fakültesi seçiminde kendi isteği dışındaki faktörlerin etkili olduğu ifade eden bireylerde gelecek ve mesleki gelecek kaygısının daha sık olduğu saptandı. Gelecek ve mesleki gelecek kaygısı yaşayan öğrencilerin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin daha yüksek olduğu görüldü. Gelecekle ilgili alanlarda kaygıya yol açan nedenlerin belirlenmesi ve yüksek depresyon, anksiyete ve stres düzeylerine yönelik koruyucu tedbirlerin alınması gerektiği kanaatine varıldı.

26-30 Kasım 2019 tarihlerinde 3. Uluslararası-21.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. CDC. Learn About Mental Health [Available from <https://www.cdc.gov/mentalhealth/learn/index.htm> Erişim tarihi: 26.01.2018
2. Bamber MD, Morpeth E. Effects of mindfulness meditation on college student anxiety: A meta-analysis. *Mindfulness*. 2019;10:203-14.
3. T.C. Sağlık bakanlığı A, 2013. "Türkiye Kronik Hastalıklar ve Risk Faktörleri Sıklığı Çalışması" Report No.: 909.
4. Atilla M, Yılmaz M, Filiz B, Deler M, Hilal D, Doğru M. Bir Tıp Fakültesi 4, 5 ve 6. Sınıf Öğrencilerinde Gelecek İle İlgili Kaygı Durumunun Değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2014;4:7-13.
5. Antony MM, Stein MB. Oxford handbook of anxiety and related disorders: *Oxford University Press*; 2008.
6. Köroğlu E. DSM-5 Tanı ölçütleri başvuru el kitabı: Hekimler Yayın Birliği Yayıncılık; 2013.
7. Zaleski Z. Future anxiety: Concept, measurement, and preliminary research. *Personality and individual differences*. 1996;21:165-74.
8. Canbaz S, Sünter AT, Aker S, Pekşen Y. Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyi ve etkileyen faktörler. *Genel Tıp Dergisi*. 2007;17:15-9.
9. Karamustafalıoğlu O, Yumrukçal H. Depresyon ve anksiyete bozuklukları. *Şişli Eftal Hastanesi Tıp Bülteni*. 2011;45:65-74.
10. Kula K, Saraç T. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı/The Future Anxiety of the University Students. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2016;13.
11. Al Matarneh AJ, Altrawneh A. Constructing A Scale Of Future Anxiety For The Students At Public Jordanian Universities. *International Journal of Academic Research*. 2014;6.
12. Yılmaz Ö, Boz H, Arslan A. Depresyon Anksiyete Stres Ölçeğinin (DASS 21) Türkçe Kısa Formunun Geçerlilik-Güvenilirlik Çalışması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (FESA)*. 2017;2:92-104.
13. Lovibond PF, Lovibond SH. The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories. *Behaviour research and therapy*. 1995;33:335-43.
14. Henry JD, Crawford JR. The short-form version of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS-21): Construct validity and normative data in a large non-clinical sample. *British journal of clinical psychology*. 2005;44:227-39.
15. Şahin NH, Güler M, Basım HN. A tipi kişilik örüntüsünde bilişsel ve duygusal zekânın stresle başa çıkma ve stres belirtileri ile ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2009;20:243-54.
16. Yeniçeri N, Mevsim V, Özçakar N, Özcan S, Güldal D, Başak O. Tıp eğitimi son sınıf öğrencilerinin gelecek meslek yaşamları ile

- ilgili yaşadıkları anksiyete ile sürekli anksiyetelerinin karşılaştırılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 2007;21:19-24.
17. Hammad MA. Future Anxiety and Its Relationship to Students' Attitude toward Academic Specialization. *Journal of Education and Practice*. 2016;7:54-65.
 18. Finning K, Ukoumunne OC, Ford T, Danielson-Waters E, Shaw L, Romero De Jager I, et al. The association between anxiety and poor attendance at school—a systematic review. *Child and Adolescent Mental Health*. 2019;
 19. Compton SN, Villabo MA, Kristensen H. Pediatric Anxiety Disorders: *Academic Press*; 2019.
 20. Young KS, Sandman CF, Craske MG. Positive and negative emotion regulation in adolescence: links to anxiety and depression. *Brain sciences*. 2019;9:76.
 21. El-Gilany A-H, Amr M, Hammad S. Perceived stress among male medical students in Egypt and Saudi Arabia: effect of sociodemographic factors. *Annals of Saudi medicine*. 2008;28:442-8.
 22. Adhikari A, Dutta A, Sapkota S, Chapagain A, Aryal A, Pradhan A. Prevalence of poor mental health among medical students in Nepal: a cross-sectional study. *BMC medical education*. 2017;17:232.
 23. Pereira-Morales AJ, Adan A, Forero DA. Perceived stress as a mediator of the relationship between neuroticism and depression and anxiety symptoms. *Current Psychology*. 2019;38:66-74.
 24. Samaranyake CB, Fernando AT. Satisfaction with life and depression among medical students in Auckland, New Zealand. *Clinical Correspondence*. 2011;124:12-7.
 25. Iqbal S, Gupta S, Venkatarao E. Stress, anxiety & depression among medical undergraduate students & their socio-demographic correlates. *The Indian journal of medical research*. 2015;141:354.
 26. Othman N, Ahmad F, El Morr C, Ritvo P. Perceived impact of contextual determinants on depression, anxiety and stress: a survey with university students. *International Journal of Mental Health Systems*. 2019;13:17.
 27. Hope V HM. Medical student depression, anxiety and distress outside North America: a systematic review. *Medical Education* 2014;48:963-79.
 28. MacLean L, Booza J, Balon R. The impact of medical school on student mental health. *Academic Psychiatry*. 2016;40:89-91.